

Dört närse / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 25 января, 2025

Dört närse / hekaýa DÖRT NÄRSE

Dostumyň pajygaly ýagdaýda aradan çykan mähriban kakasynyň hem-de onuň bilen bilelikde, balajyk ýaşynda namyrat neresse bolan körpeje jigisiniň jenneti ruhlaryna bagyşlanýar.

...Dört närse.

Dört zat.

Bary-ýogy dörtje zat, ony betbagtlygyň elhenç batgasynyň holtumynda ebedi gark bolmakdan halas etdi...

Aňy, kalby, hüýt-gara, ergin mazudyň goýultmagyndan emele gelen deý gos-goýy läbige ýuwdulyp, aklyndan azaşmakdan...

...Birinjisi – ortanjy daýysynyň gazaply, doňýürek ýowuzlygy...

...Okuwynyň birinji ýylyny tamamlap, tomusky rugsada gelende, uçardan giç düşendigi sebäpli, galan alys ýolam ulagda geçip, öýlerine daňa ýakyn gelipdi.

Hal-ahwaldyr, çay-çörekden soň, kakasy şü on ýedi ýaş ömründe ilkinji gezek onuň bilen ikiçäk oturyp, şeýle pyhnany-içgin gürrüň etdi.

Halallyk hakda...

Soň her niçik hadysa ýüze çykanda-da, ahyrynda saklap bilene bähbit getirýändigini hakda...

Her hili ýagdaýda-da owaly bilen adamsöýüşiňi saklap galjak bolmak hakda...

Ýeriň ýüzünde eje-dogan, bala-çagadan gymmatly zadyň ýokdugy hakda-da birki agyz aýtdy.

Erkek kişi diýleniň başyna ýagşy-ýaman, herne halat düşende-de onuň ilki bilen çydaý, soňam şony diňe özi ýeňip geçmeg-ä beýle-de dursun, ýanyndaky özüne elgaramalara-da islendik apata gaýrat etmäge ýardam bermelidigi hakynda bolsa birki öwrän, nygtap-nygtap zynharlady...

Hamana, oňa soňky gezek wesýet edýän ýaly...

Bu-da şomat soň hakykatdanam şeýledigini näbilsin?

Gaýta: “Kakam-a meni indi ullokon adam çykdy hasabyna ymykly alypdyr-ow! Gör-ä, indi meň bilen edýän epeýden-salyhatly gürrüňlerini!” diýip öz ýanyndan hoşnut bolupdy.

Soňam kakasy, alty ýaşlyja körpe jigisini alyp, ulaga mündide, howludan çykyp gitdi...

...Iki sagatdanam daýylary, o ikisini ýorgana dolap getirdiler...

...Kakasy pahyryň süýjüsi güýçlidi.

Äpet nowhanaň üstündäki köprüden geçip barýarkalaram onuň süýjüsi birden gaty ýokarlanyp ol huşundan gidipdir diýdiler. Dolandyrylmaýan ulagam, köprüdäki beton parapediň bir “žiguli” zordan sygaýjak ötüginden giripdir-de, suwa gaçypdyr. Megerem, suwuň içinde özüne gelen garabagyr pahyr, näçe ysgynsyzam bolsa çagasyny halas etjek bolup, ilk-ä gapylary açmak üçin dyzan bolmaly. Suwuň basyşyny ýeňip bilmänem, ulagyň yzyna, oguljygynyň ýanyna geçip, tirsegi bilen yzky aýnany döwmäge çytraşypdyr. Gyssanjyna jaýrygam atdyrypdyr. Tirsegem gan öýüp göm-gök. Emma ýetişmändir. Ulagyň içi suwdan dolup, öýkeninde howa gutaran bolmaly...

...Ol bu zatlary soň daýylaryndan eşitdi.

Şo wagt, kakasydyr körpejäň ýorgana dolangy öl-myžžyk göwresini göreňde bolsa, oň onlarça, yüzlerçe kitaplary tokgalygyna ýuwdup, jinnek ýalam gysynman, darykman, ýük görmän olaryň her bir setirini, sözünü özüne sygdyryp bilýän aňy, şojagaz görnüşi özüne sygdyryp bilmedi.

Özüne zor salmakdan ýaňa gözleri hanasyndan çykaýjak bolup petreýär...

Özem, gözünüň alnynda hut ýap-ýaňyja çygnaý-çygnaý dogran güjüklere gark edilýän alaçsyz ganjygyň, tutuş durky-düýrmeginden sogduryp, tükeniksiz uzyn uwlaýşy deýin uwlap başlamazlyk üçin iki eli bilen agzynyň üstünden penjeleýär.

Şo duran ýerinde dim-dik bolup, doňňara-daşa öwrülip dur.

Müň ýyllapmy ýa-da bary-ýogy birje sekunt?

Bilenok, aňşyranok, duýanok...

Hut şu pursata çenli hemme zat gülala-güllük ömründe, ilkinji gezek şeýle heýhatly pajygany başyndan geçirýän gögelän bolanja çydamy, gaýraty, oğlan erki bilen beýnisine zor salyp, görýän heýhatlygyny şunça aňyna sygdyrjak bolsa-da başaranok...

Bolanok.

Syganok.

Aňam, ýüregem gözünüň görýänini başbitin ret edýär...

Kellesinde: “Ýok! Ýok! Bu beýle däl! Haky ýok beýle bolmaga! Bu nähili bolar ahyry, beýle bolsa...Hany SEN-eý?! Nirde?! Nätdiň muny, SEN?!...Ýok, ýok, ýo-o-o-k!!!!...” diýen jümleler yzyny üzmän, şo gaýtalanyp dur, gaýtalanyp dur...

Olar oňa oýlanmaga-da, özüni ele almaga-da, bolup geçýän zatlara düşünmäge-de maý bermeýär...

...Birdenem ol, näme edýändigine özem düşünmän, kakasynyň köp çagaly, uly maşgalaň arzuwy bilen yhlas siňdirip salan, alty otagly tamynyň iň içkisine urdurylyp girdi. Kelleçanagynyň içinde süňňüni lertzana getirip ýaňlanýan ýaňky jümleleň zarňyldysyna tap getirip bilmänem, dälirän ýaly otagyň içinde bir ýerde durup bilmän, ters aýlanmaga başlady.

Özem: “Ýok! Ýok! Bu beýle däl! Haky ýok beýle bolmaga! Bu nähili bolar ahyry, beýle bolsa...Hany SEN-eý?! Nirde?! Nätdiň muny, SEN?!...Ýok, ýok, ýo-o-o-k!!!!...” diýip, ulili bilen daşyndan gygyrýarmy, ýa ol gykylyk aňynda ýaňlanýarmy – duýanogam, düşünenogam...

Durubam bilenok.

Aglabam bilenok.

Diňibem.

Kapasa içre urunýan, guduzlan gurda dönüp, dar otagyň dört diwar gabawynda terslin-oňlyn pelesañ kakýar.

“Ýok! Ýok! Bu beýle däl! Haky ýok beýle bolmaga! Bu nähili

bolar ahyry, beýle bolsa...Hany SEN-eý?! Nirde?! Nätdiň muny, SEN?!...Ýok, ýok, ýo-o-o-k!!!!...”...

Mejnun diwana dönüp, göýä diwary göwresiniň zarbyna böwsüp çykaga-da, dar otagyň, dar dünýäň ýesirliginden, özüni bendilige aljak bolup daşyna tor gurýan hasratdan gaçyp, erkinlige çykmak isleýän dek, aram-aram diwara bat bilen özüni urýanyňam aňşyрмаýar...

Pyrlanyp dur...

Pyrlanyp dur...

Içindenmi ýa daşyndanmy, sesinde baryny edip perýatsyz bagyrypmy ýa bagyрманmy, otag içre kän aýlandymy, az aýlandymy?

Şomadam aňy ýetmeýärdi.

Häzirem, näme jeza bersinler – öldür, ýadyna salyp biljek däl...
...Birdenkä kimdir biriniň berdaşly gollary, ebşitläp, oň ýakasyndan tutdy-da, edil gazyk çüýlenen ýaly, duran ýerinde dikilgazyk togtatdy. Soňam bir dartanda, güjük galdyran deý, örküni ýerden üzdi.

“Kim?”.

Gözleriniň öňi mazudyň goýultmagyndan sähelçe arassalanyp, garagy, ýalançyň yşygyna çala yşyrady.

“Ortak daýysy!”.

-Häý, seňemmir...-diýip daýysy paýyş sögündi.

Şarp!

Şarp!

Göwresi özüniňkä iki esse pyýadaň ýarym sögünç bilen pessay käýinjiräp, özüni jinnekçe gaýgyрман, ýüzikessir doňduran jüp şapbady, oň serini sämetdi.

Beýnisini ýaryp gelyän çirkin gykylyk, tepbet sem boldy.

Soňam ýaňky alaçsyz ganjygyň, eşideniň jigerini bir demde tüýdüm-tüýdüm tüýdýän uwwuldysyna öwrüldi-de, “hylk” edip, bogazyna tegek boldy.

Ol, özüni bir eli bilen howada saklap duran daýysynyň penjesinde goram-gowşak boldy.

Bogazynda dykyn alyp, özüne dem bermän, ne aňryk, ne bärlik bolup duran lokga uwwuldam, şondan soň pagyş-para eredi-de, paýrap gözünden gaýtdy...

Duluklaryny ýakyp gelýän gyzgyn damjalar...

“Kakamjan...duýupsyň-a, aňypsyň-a, jan kakam! Mundan öň maňa beýle nesihat etmeýädiň-ä, ja-a-n kaka-a-a...aýtmadyň-a-a...diýmediň-ä-ä...aýdan bolsaň, diýen bolsaň...tekerleň aşagyna özümi oklardym...ýoluňda kese ýatyp ölerdim-ä, ja-a-n kaka-a-a, ja-a-nym kaka-a-am-m...jigerim-bagrym, ömrüm kak-a-a-m...öldüň-le-e-e...öldürdiň-le-e-e...wa-a-ý da-a-t...ja-a-n doganjygym-a-a...jigim janym-a-a... gara gözümiň garasy sen... jigerimiň bitmez ýarasy se-e-n...körpejämis-ä-ä... bal ysyňdan doýmadyk, gül ysyňdan doýmadyk...ezizläp, söýüp, ganyp bilmedik...ömürbaky ganap durar yzam siz...yzasyňyz-la-a-a si-i-z...öldüňiz-le-e-e...öldürdiňiz-le-e-e...”

Daşyndan-a seza syzanok.

Diňe gözlerinden boýur-boýur şo döküp dur, şo döküp dur...

Kalbynda-da zaryndan-zaryn sözleri gaýtalaý-gaýtalaý, gursagyny pytradyp gelýän ynjyny egsäýjek bolup, perýat edýär...
...Daýysam oňa birjikde dözmezçilik etmeýär.

Ýüzüni daşdan çapylana dönderip, zabunlykdan ýaňa dyňzap duran, ajydan-ajy sözleri tapyp, oňa pyşyrdap käýýeýär:

-Sen oglan, näme-how, nä, Ýer ýüzünde adam tohumy döräp, kakasy, dogany ölen ýokdur öýdýäňmi? Bolan boluşjygyň dagy nätüýslek? Ýa nä, ilden üwtgeşik hasrat çekýäniňi görketjek boldugyňmy, şy? Hä?! Sen oglan bar-a, ýaman düzüwje bolguň-eý, bolýamy bar-a?! Ýohham bar-a, häzir şü taýda, şü komnatda daşyňdan gu:plaýan-da bar-a, galdyrýan bar-a. Onnoň öwlüýä gidip, il deňinde özüňkileri soňky ýoluna-da ugratmakdan mahrum galýaň. Düşýäňmi, şüňe bar-a? “Eder-etmez” diýmegiň bar-a! Ýagdaýyma beletsiň bar-a! Diýdigim, gaty oňat edip nemetjegime gözüň yetiýipjik durannyr, bar-a! Täk çito bar-a, düzüwje bolguň-eý, ýene bir gezäm gaýtalap aýdýan bar-a! Düşýäňmi şüňe bar-a?

Geň zat.

Daýysynyň doňbagyr sözleri, oňa depesinden bedreläp sowuk suw eňterilenden pes täsir etmedi.

Çuslandy.

Özüni dürsedi.

Daýysyna gahar-gazapdanmy ýa-da çyndanam gölegçilerden galdyrylyp, oba masgara bolmakdan gorkudanmy, gözýaşy kepedi. Dim-dik bolup dikeldi. Otlukly lowurdaýan gözlerini ýokarylygyna göterdi. Özünden bir kelle saýlanyp, üstüne abanýan daýysynyň garaçygyna mäzerdi.

Gözünde oky bolsa urjakdan.

Arman, güýjüň-ä deň däldigine, rejeňäm geň däldigine akly ýetipjik dur.

Bu daýysynyň häsiýetine belet.

Ol ýer ýüzünde, bir-ä öz kakasyndan eýmenýär. Birem muň indi pahyr bolan kakasyny sylaýar. Galan adamlar oň üçin taýak ýassygy. Garşysyna ol-a hereket etmek, ýekeje söz diýmäge-de milt edip bir göräýsin!

Nädersiň, ýöne, bir uranda ýeňsedäki diwara oboý edip taşlaýsa...

Şarp!

Daýysy oň ýeňsesine ýeňiljek kakyp goýberdi.

-Jikgerilme maňa, ýegenjik! Düşýäňmi şüne bar-a? Seň ýalyjak jikgerilýänje jikjikiler bar-a, entejikler neresse bolan kakaň pahyryň bar-a...hork...

Daýysy nähilidir birhili, mizemez mähnet göwresine gelişmez derejede, megerem özi üçinem duýdansyz, horkuldap goýberdi.

Dessine tersine döndi.

Bärsine-de bakman, sermeläp, artky kisesinden ýoňsuz uly elýaglygyny tapdy.

Zoňtar sümgürindi.

Soňam gözlerini ganguýma gyzardyp, bärlik öwrüldi:

-Kakaň ýaly gözüňi alardaňda, meň injigimi saňnyldadar derejä ýetjek bolsaň, senjagaz ýegenjik, bar-a, intejikler ejeň çöçjesini kän-kän iýmeli borsuň diýjek bolýan bar-a! Düşýäňmi şüne, ýegenjik?! Düşmeýän bolsaň-a, bar-a, düşündirip äpberýän häzir, ýene-de birki ýola!

Ol daýysyndan gözüni gizledi-de, “jukk” etdi.

Ýüzüni sortdurybam, ýere bakdy...

...Ony hasratyň mazut deý gara läbiginden halas eden ikinji närse – ejesiniň bolşy boldy.

Ýeňňeleridir goňşy aýallaň elinde urunýan görgüliň ahy-nalasyndan ýaňa dünýe lertzana gelýär...

Onsoň käbesiniň şu bolşuny gördi-de, ol ýeke demde özüni undaýdy.

“Kakasynyň, jigisiniň zarynda indi bü mähribanam gynanjyna döz gelmän aklyndan azaşaýsa ýa-da ondanam beteri ýüregi çydaman darka ýarylaýsa...Bular näder? Agasy, özi, jigileri...Ýa Hudaýa, Bar Hudaýa, Bir Hudaýa Özüňden medet...Özüňden medet...Özüňden medet...Alýanam Sensiň! Berýänem Sensiň! Başga zat dilämok! Diňe GAÝRAT ET! DIÑE ŞOL! DIÑE ÖZÜŇ! GAÝRAT ET! Sadagaň bolaýyn! Ýoluňa janym, tenim, dünýäm gurban! DIÑE GAÝRAT ET! DIÑE ŞOL!”...

...Ejesiniň perişan halyna gözi düşen dessine öz-özünden aňynda ýaňlanyp başlan şu mynajatam, süňňünden çykman şol gaýtalandy durdy...

...Ortak daýysy göýä onuň ýene-de bir hokga goparmagyndan çekinýän dek ýanyndan aýrylman, ony kakasydyr inisi bilen yrzalaşmaga saldy...

Düzüwli aňşyrmadam.

Hyýalynda diňe başatgyçly zenanlaň elinde urunýan ejesi...

Kalbynda-da ýaňky mynajat: “gaýrat et...gaýrat et...gaýrat et...”...

Şo gaýtalanyp dur, gaýtalanyp dur...

...Soň kepene çolanan göwreleriň tabydyňy göterişip, jynaza üçin alyp çykmaga girdi...

Ýene-de gözünüň öňünde ejesi...

Kellede-de “gaýrat et...”...

Jynaza duruldy.

Ýene-de şol ýagdaý.

Tabytlar göterilip alnyp ugraldy. Özi kakasynyň “agaç atynyň” bir tarapynda, gyňy daýysam özüniň daýaw göwresini onuňka sazlamak üçin birneme ýegşerilibräk onuň ýeňsesinden götermäge ýardam berýärmí ýa-da täk özi göterýärmí...

Ýene serinde, köňlünde şol görnüşdir şol ses...

Aýallar yzanda-çuwanlyk...

Neberäň ýaşulularynyň biri olara: “eýtmäň, beýtmäň, köşeşiň, öte gohlamaň” diýip haý-küş edýär...

Gölegçilerem ýas ýeriniň ahy-nalasyndan bahymrak gaçmaga niýetlenýän ýaly gonamçylyga garşy aýagaldygyna haýdap ugraýarlar...

Ol bolsa, megerem gyňyr daýysy zerarlydyr – tabydyň agramyny dynnymça-da duýman, haýdap barşyna hemme bolup geçýän zatlary birwagtyň özünde aňsyrýaram, aňsyranogam...

Kellesine taýak bilen urlan ýaly – güň ol.

Aňynda, gursagynda-da diňe ejesi bilen “gaýrat et...”...

...Öwlüýä bardylar.

Köne-täze mazarlar hatar tutup ýatyr...

Şulara gözi düşendenem oň başagaý-güň aňynda, birdenkä özüniň sowuklaç hakykaty bilen aňk edýän täze pikir döredi...

“Şunça adam...niçe-niçe ärler ýatyr gum bolup...tört müň dört ýüz ýyl ýaşan Lukman Hekimiň başy gara guma garyldy-leý...”.

Bu ony haýran galdyrdy.

Bada-badam köşeşdi.

Ejesidir, ýaňky aňynda gaýtalanyp duran mynajat bolsa, yzsyz-tozsuz ýitip gitmese-de, birdenkä, dem salymda, soluşyp, pessaýlap, oň göwnüniň haýsydyr bir gaty alysdaky jümmüşine çekildi...

“Şunça adam...seňkilerem indi şonçalaň biri...wagty geler, senide, nesibäň çekse, getirerler şu taýyk...”...

Aňynda emele gelen gamgyn danalykdan doly şu pikir bilen ol, özüni hut şu pille, şu müddet şeýlebir garry duýdy welin, öz-özüniň göwnüne bolmasa jahanyň ýüzünde bary-ýogy on ýedi ýyllyk däl-de, azyndan ýüz elli ýyl-a ýaşan ýaly boldy durdy...

Ol uludan dem aldy-da, ortak daýysynyň sessiz ümüne tabyn bolup, kakasynyň ýerlenmeli soňky jaýynda dik duran, özünden ikije yaş uly agasynyň gapdalyna girdi...

Şu-da ony telbeligiň girdabyndan öz-özüni çekip çykarmaga medet beren üçünji närise boldy...

...Mazarystanlykdan çykyp barýarka-da, nireden serine geldi,
nädip ýadyna düşdi?

Özem düşünmedi.

Kelleçanagynyň içinde, sesi juda agrasdan goýazy näbelli biri,
hiç haçan, hiç bir ynsanyň gaýtalap bilmejek, tükeniksiz
gussaly, süýji labzy bilen, dünýe ýaly gadymy “Alp Ärtöňňe”
dessanyndan nowhany, pyşyrdap hiňlenmäge başlady.

-Alp Är Töňňe öldümu?

Dünýä ýalňyz galdymu?

Pelek öjün aldymu?

Imdi ýürek ýyrtylar.

...Onuň bogazy “lyk” doldy. Soňam ortak daýysy bilen aýak goşup,
dähedem-dessemläp barşyna, öz aňynda pyşyrdalýan agyly
hiňlenjiremäni durky-düýrmegi bilen gulaga öwrülip diňledi
bardy.

Şo-o-l gözünden seçdi bardy.

Aglaýanynam duýanok, ýöräp barýanynam.

“Alp Ärtöňňäň” agyly nowhasy bolsa göwnünde, şol hiňlenilip
barýar, şo-o-l barýar...

-Uwlap ärler bozlaşar,

Ýyrtyp ýaka orlaşar,

Çykyp üýni çyrlaşar,

Gurap, gözi örtüler.

...Gabrystan yzda galdy. Obaň çetinden girdiler. Hesretli owazy
bilen ýüregiňi gyýýan nowha bolsa dowam edýär:

-Ärdi aşlar dadyran,

Agyr ýagy gaçyran,

Bosgun-goşun gaýtaran,

Basdy, ölüm agtarar.

...Köçeler. Çatryklar. Jaýlar. Derwezeli-derwezesiz howlular.

Öz çatryklaryna sowuldylar.

Dähedem-dessem.

Mytdyl-mytdyl...

Ýaňy bäriligine ylgap diýen gaýdan gölegçileň bolup gelşi,
hamana, öwlüýäde iki sany täzeje guburda merhumlary däl-de,

her haýsy özleriniň bir bölejigini goýup gaýdan ýaly. Indem
şoň üçin şolary şo taýda ýeke galdyryp bäriligine gaýtmaga hiç
aýaklary ädilmeyäne çalyň edýär.

Onuň aňyndaky nätanyş hasratdaşy bolsa, çöl üstünde öwürýän,
kükregi yzaly ýellen iňňildisine kybapdaş hiňlenmesini şo-o-l
sozduryp hiňlenip gelýär, hiňlenip gelýär...

-Atsa okun gezeýip,
Şanly Turany söýüp,
Ugrasa azm uraýyp,
Özi goç dek atylar...

...Mellekleriniň deňesine ýetdiler.

Şo pille-de özüni hasratyň aklyňdan azaşdyryp barýan
läbiginden ony gutarnykly halas eden dördünji närsä gözi
düşdi...

Sekiz ýaşlyja, körpeden uluja jigisi...

Onuň gaty aýylganç bir mahlukdan elheder alyp, indem kimdenem
bolsa haraý gözleýän, isleýän, dileýän balajyk-gözleri...

Şu bakys bagryndan parran geçdi...

...Şonda-da onuň özi üçin özi hemişelik gutardy...

Ol indi ýaňybir on ýedisi doluberen, agzysary jahylam däl.

Kakasyny ýitirip, birdenkä howp-hatardan doly mährewsiz
mähnetlige öwrülen dünýäň öz gerdenine münen läheň läşiniň
astynda mynjyrap barýan ýetimegem...

Onuň indi özi...

Kaka!

Ine şu, mön gözjagazy howatyrlanmadan püre-pür oylanjygyň,
öýlerindäki naçarlaň kakasy...

Hatda özünden iki ýaş ulam bolsa, henizem aňyndan, gylygyndan
çagalyk çykmadyk agasynyňam, ol kakasy...

Kakasy pahyr diýerdi: "Dünýäň ýüki düşünyäniň gerşinde".

Düşünýänem özi!

Diýmek, ýükem şuň arkasyna urulmaly.

Boldy.

"Düşýäňmi şüne bar-a, ýegenjik?!" diýip ol, nämüçin
beýdýändigine özem düşünmän, birdenkä içinden gyňyr daýysynyň
eý görýän soragyna öýkündi.

"Düşünýän daýy, onda-da ne düşünmek!" diýibem, sähel

säginensoň, öz-özüne jogap berdi... Hekaýalar